

NADUŻYCIE PRAWA PROCESOWEGO CYWILNEGO

redakcja naukowa
Paweł Grzegorzczuk, Marcin Walasik, Feliks Zedler

Wolters Kluwer

NADUŻYCIĘ PRAWA PROCESOWEGO CYWILNEGO

redakcja naukowa
Paweł Grzegorzczuk, Marcin Walasik, Feliks Zedler

Zamów książkę w księgarni internetowej

proinfo.pl
księgarnia internetowa

SERIA **MONOGRAFIE**

Recenzent

Prof. dr hab. Tadeusz Wiśniewski

Wydawca

Małgorzata Stańczak

Redaktor prowadzący

Małgorzata Jarecka

Opracowanie redakcyjne

Anna Krzesz

Projekt okładek serii

Wojtek Kwiecień-Janikowski, Przemek Dębowski

Łamanie

Krystyna Lisiowska

Ta książka jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegał przystępujących im praw. Książkę możesz udostępnić osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. A jeśli musisz skopiować część, rób to jedynie na użytek osobisty.

prawoLubni

SZANUJMY PRAWO I WŁASNOŚĆ
Więcej na www.legalnakultura.pl
POLSKA IZBA KSIĄŻKI

© Copyright by

Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2019

ISBN 978-83-8160-380-5

ISSN 1897-4392

Dział Praw Autorskich

01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33

tel. 22 535 82 19

e-mail: ksiazki@wolterskluwer.pl

www.wolterskluwer.pl

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów	7
Słowo wstępne	9
<i>Tadeusz Ereciński</i>	
Nadużycie praw procesowych w postępowaniu cywilnym. Tezy i wstępne propozycje do dyskusji	11
<i>Jacek Gudowski</i>	
Nadużycie prawa procesowego cywilnego w postępowaniu rozpoznawczym (<i>in ampliore contextu</i>)	19
<i>Joanna Misztal-Konecka</i>	
Czy wniesienie pozwu w sprawie cywilnej przeciwko sędziemu może stanowić nadużycie prawa procesowego? Zarys problemu	72
<i>Krystian Markiewicz</i>	
Nadużycie prawa a celowa utrata organu osoby prawnej uprawnionego do jej reprezentacji w toku postępowania cywilnego	97
<i>Robert Obrębski</i>	
Nadużycie uprawnień procesowych w zakresie środków zaskarżenia w postępowaniu cywilnym	113

<i>Andrzej Jakubecki</i> Nadużycie prawa procesowego cywilnego w postępowaniu zabezpieczającym	330
<i>Andrzej Marciniak</i> Nadużycie prawa procesowego w sądowym postępowaniu egzekucyjnym	348
<i>Joanna Derlatka</i> Ograniczenie zakresu dopuszczalności przedmiotowej skargi na czynności komornika – uwagi na tle art. 767 § 1 ¹ k.p.c. ...	396
<i>Marcin Walasik</i> Spory o ustalenie nieistnienia prawa objętego planem podziału	425
<i>Feliks Zedler</i> Czarne arbitraże	471
<i>Katarzyna Gajda-Roszczyńska</i> Nadużycie prawa w europejskim prawie procesowym cywilnym	490
<i>Vytautas Nekrošius</i> Zapobieganie nadużyciu praw procesowych w postępowaniu cywilnym na Litwie, Łotwie i w Estonii	621
<i>Andrzej Jarocho</i> Organizacja badań i nauczania postępowania cywilnego (stan na wrzesień 2017)	629

WYKAZ SKRÓTÓW

Akty prawne

- BGB – Bürgerliches Gesetzbuch (niemiecki kodeks cywilny)
- EKPC – Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzona w Rzymie dnia 4.11.1950 r., zmieniona następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełniona Protokołem nr 2 (Dz.U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 ze zm.)
- k.c. – ustawa z 23.04.1964 r. – Kodeks cywilny (Dz.U. z 2018 r. poz. 1025 ze zm.)
- k.p.c. – ustawa z 17.11.1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2018 r. poz. 1360 ze zm.)
- k.r.o. – ustawa z 25.02.1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz.U. z 2017 r. poz. 682 ze zm.)
- k.s.h. – ustawa z 15.09.2000 r. – Kodeks spółek handlowych (Dz.U. z 2017 r. poz. 1577 ze zm.)
- k.z. – rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z 27.10.1933 r. – Kodeks zobowiązań (Dz.U. Nr 82, poz. 598 ze zm.)
- Konstytucja – Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2.04.1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483 ze zm.)
- pr. res. – ustawa z 15.05.2015 r. – Prawo restrukturyzacyjne (Dz.U. z 2019 r. poz. 243 ze zm.)
- pr. up. – ustawa z 28.02.2003 r. – Prawo upadłościowe (Dz.U. z 2017 r. poz. 2344 ze zm.)

- u.k.w.h. – ustawa z 6.07.1982 r. o księgach wieczystych i hipotece (Dz.U. z 2018 r. poz. 1916 ze zm.)
- u.z.n.k. – ustawa z 16.04.1993 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji (Dz.U. z 2018 r. poz. 419 ze zm.)

Czasopisma i publikatory

- OSN – Orzecznictwo Sądu Najwyższego
- OSNC – Orzecznictwo Sądów Polskich. Izba Cywilna
- OSNCP – Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna i Pracy
- OSNP – Orzecznictwo Sądu Najwyższego – Izba Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych
- OSP – Orzecznictwo Sądów Polskich
- OSPika – Orzecznictwo Sądów Polskich i Komisji Arbitrażowych
- OTK – Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego
- OTK-A – Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego, Seria A

Organy i urzędy

- ETPC – Europejski Trybunał Praw Człowieka
- SA – sąd apelacyjny
- SN – Sąd Najwyższy
- SPI – Sąd Pierwszej Instancji
- TK – Trybunał Konstytucyjny
- TS UE – Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej
- WSA – wojewódzki sąd administracyjny

SŁOWO WSTĘPNE

W dniach 21–24.09.2017 r. w Prusimiu niedaleko Poznania odbył się Ogólnopolski Zjazd Katedr i Zakładów Postępowania Cywilnego. Tym razem gospodarzem Zjazdu był Zakład Postępowania Cywilnego Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, który korzystał z pomocy organizacyjnej Towarzystwa Naukowego Procesualistów Cywilnych w Krakowie. W Zjeździe wzięli udział pracownicy naukowcy i doktoranci niemalże wszystkich ośrodków akademickich w Polsce. Wśród uczestników organizatorzy mieli także zaszczyt gościć liczne grono sędziów Sądu Najwyższego, radców Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej oraz przedstawicieli korporacji adwokatów, radców prawnych i komorników.

Tematem przewodnim Zjazdu była problematyka nadużycia prawa procesowego cywilnego. Zjawisko to do tej pory nie doczekało się w nauce systemowego opracowania, mimo że różne jego przejawy od wielu lat są spotykane w praktyce postępowania cywilnego. Tematyka Zjazdu została wybrana z myślą pobudzenia szerszej dyskusji w tym zakresie i zapoczątkowania badań nad stworzeniem uniwersalnej aparatury, za pomocą której można by badać poszczególne przypadki nadużycia uprawnień procesowych. Prezentowany zbiór artykułów obejmuje większość wystąpień wygłoszonych podczas obrad, a także inne prace, które stanowią w tej mierze głos uzupełniający. Bliższą relację z przebiegu wszystkich sesji Zjazdu i wydarzeń towarzyszących zawiera sprawozdanie przygotowane przez mgr Annę Żebrowską¹, która pełniła – wymagającą wielu poświęceń – funkcję sekretarza.

¹ Por. „Polski Proces Cywilny” 2018/1, s. 114–125.

W tym miejscu należy wyrazić ogromne podziękowania wszystkim osobom i instytucjom, których zaangażowanie złożyło się na końcowe powodzenie Zjazdu. Słowa te w sposób szczególny są kierowane do zarządu Towarzystwa Naukowego Procesualistów Cywilnych w Krakowie, władz dziekańskich Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu oraz Koła Naukowego Prawa Procesowego Cywilnego działającego na tym Wydziale, a także donatorów: Izby Notarialnej w Poznaniu, Wielkopolskiej Izby Adwokackiej, Okręgowej Izby Radców Prawnych w Poznaniu, Izby Komorniczej w Poznaniu oraz kancelarii prawniczej Filipiak Babicz. Osobne podziękowania należy również złożyć na ręce wydawnictwa Wolters Kluwer, które obrady Zjazdu objęło patronatem oraz podjęło się trudu publikacji niniejszego opracowania.

Redaktorzy

Tadeusz Ereciński

NADUŻYCIE PRAW PROCESOWYCH W POSTĘPOWANIU CYWILNYM. TEZY I WSTĘPNE PROPOZYCJE DO DYSKUSJI

1. Kwestie ogólne

1. Problematyka nadużycia prawa jest nierozzerwalnie związana z kulturą prawną. Jest kategorią stosowania prawa. Pojęcie procesowego nadużycia prawa zrodziła praktyka sądowa, chodziło o poddanie czynności stron i uczestników postępowania cywilnego zasadom moralnym i ograniczeniom z nich wynikającym. Problematyka ta łączona jest czasem z kwestią luzu decyzyjnego opartego na aksjologii stosowania prawa. Instytucja nadużycia prawa wyrosła z przeświadczenia, że prawo (także prawo procesowe) powinno być moralne, sprawiedliwe, odpowiadać pewnemu systemowi aksjologicznemu (czyli *ius*).

2. Twierdzi się, że pojęcie nadużycia prawa procesowego pojawiło się po raz pierwszy w praktyce i orzecznictwie sądów francuskich na początku XX wieku. W naszej doktrynie o czynnościach procesowych stron dokonywanych sprzecznie z zasadami współżycia społecznego pisał m.in. K. Piasecki¹. Zakaz nadużycia praw procesowych sformułowany został wyraźnie w projekcie Kodeksu postępowania cywilnego z 1960 r.

¹ K. Piasecki, *Nadużycie praw procesowych przez strony*, „Palestra” 1960/11, s. 20–28.

Zagadnieniem nadużycia praw procesowych zajmuje się także doktryna postępowania karnego oraz administracyjnego. W aktach prawa międzynarodowego o nadużyciu praw procesowych i publicznych praw podmiotowych mowa jest m.in. w art. 17 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności² i art. 54 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej³.

3. W praktyce, w ramach pojęcia nadużycia praw procesowych najczęściej wymienia się następujące sytuacje:

- celowe opóźnianie postępowania sądowego,
- szkodzenie drugiej stronie i szykanowanie jej,
- celowe wielokrotne zgłaszanie tych samych wniosków w toku postępowania,
- podnoszenie nieuzasadnionych zarzutów i środków zaskarżenia,
- kwestionowanie decyzji procesowych sądu opartych na prawidłowym stosowaniu norm procesowych.

Rozróżnia się ponadto:

- nadużycie drogi sądowej (np. na gruncie praw stanu cywilnego lub ochrony dóbr osobistych),
- nadużycie środków procesowych (w szczególności zażalenia),
- nadużycie środków egzekucyjnych czy postępowania zabezpieczającego,
- *venire contra factum proprium* (tak zwłaszcza w doktrynie niemieckiej).

4. Podmiotami nadużycia prawa procesowego mogą być strony i uczestnicy postępowania. Przysługujące każdemu z uczestników postępowania prawo do obrony swoich interesów nie jest prawem do obstrukcji i przewlekania postępowania. Sąd natomiast nie nadużywa praw procesowych, może jednak przekroczyć swoje kompetencje przez wadliwe dokonywanie czynności (np. nieprawidłowe przerwy

² Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności sporządzona w Rzymie 4.11.1950 r., zmieniona następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełniona Protokołem nr 2 (Dz.U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 ze zm.).

³ Karta praw podstawowych Unii Europejskiej (Dz.Urz. UE C 202 z 2016 r., s. 391).

i odraczanie rozprawy czy oddalanie zasadnych wniosków dowodowych). W tym kontekście istotne znaczenie ma instytucja wyłączenia sędziego i skarga na przewlekłość postępowania.

2. Umieszczenie problematyki nadużycia prawa procesowego

Analizując kwestię umiejscowienia rozważanej problematyki, można wskazać następujące zagadnienia dyskusyjne:

1. Nadużycie prawa podmiotowego (art. 5 k.c.) a nadużycie prawa procesowego (prawa przedmiotowego). Na ile ustalenia dokonane w doktrynie i orzecznictwie dotyczącym prawa materialnego mogą być przydatne dla rozwiązań procesowych?⁴

2. Konieczność rozróżnienia nadużycia prawa procesowego jako takiego od nadużycia prawa podmiotowego przy wykorzystaniu instytucji procesowych.

3. Nadużycie prawa do sądu. Czy wytoczenie powództwa lub wniesienie wniosku w postępowaniu nieprocesowym może być zakwalifikowane jako nadużycie praw procesowych? W tym zakresie konieczne jest rozróżnienie sytuacji, w których:

- powód wie, że prawo podmiotowe mu nie przysługuje, a mimo to wytacza powództwo,
- powodowi przysługuje prawo podmiotowe, ale zmierza do wyrządzenia szkody pozwanemu lub chce mu dokuczyć albo potrzebuje w jakimś celu dokumentu w postaci orzeczenia sądu.

Rozważenia wymaga w tej mierze znaczenie istniejących przepisów dotyczących konkretnych sytuacji – np. unormowania konsekwencji

⁴ Czy wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 17.10.2000 r., SK 5/99, OTK 2000/7, poz. 254, stwierdzający zgodność art. 5 k.c. z Konstytucją, może być przydatny w odniesieniu do prawa procesowego?

Paweł Grzegorzcyk – doktor habilitowany nauk prawnych, profesor Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, sędzia Sądu Najwyższego.

Marcin Walasik – doktor habilitowany nauk prawnych, profesor Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu.

Feliks Zedler – profesor doktor habilitowany nauk prawnych, kierownik Katedry Prawa Prywatnego SWPS Uniwersytetu Humanistycznospołecznego.

Problematyka nadużycia prawa procesowego cywilnego do tej pory nie doczekała się w nauce systemowego opracowania. Prezentowany zbiór artykułów próbuje wypełnić tę lukę.

W książce zamieszczono większość wystąpień wygłoszonych podczas obrad Ogólnopolskiego Zjazdu Katedr i Zakładów Postępowania Cywilnego, który odbył się w dniach 21–24 września 2017 r. w Prusimiu niedaleko Poznania, a także inne prace, które stanowią w tej mierze głos uzupełniający. Autorami opracowania są wybitni pracownicy naukowcy reprezentujący wiele ważnych ośrodków naukowych w Polsce oraz przedstawiciel Litwy, a także praktycy – sędziowie, w tym również Sądu Najwyższego.

Opracowanie zawiera omówienie najważniejszych zagadnień związanych z problematyką nadużycia prawa procesowego cywilnego. Autorzy analizują temat nadużycia prawa w poszczególnych postępowaniach cywilnych – rozpoznawczym, zabezpieczającym, egzekucyjnym, a także w europejskim prawie procesowym cywilnym. Zwracają m.in. uwagę na problematykę nadużycia uprawnień procesowych w zakresie środków zaskarżenia oraz na tzw. czarny arbitraż.

Publikacja przeznaczona jest dla sędziów, adwokatów, radców prawnych, a także pracowników naukowych i studentów.

ZAMÓWIENIA:

INFOLINIA 801 04 45 45, FAX 22 535 80 01

ZAMOWIENIA@WOLTERSKLUPER.PL

WWW.PROFINFO.PL

